

Οἱ ἀγνοημένοι Πατέρες

Σωτήρης Γουνελαῶς

«καὶ γεγόνατε χρεῖαν ἔχοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεᾶς τροφῆς»

Πρὸς Ἑβραίους, 5,12

Κάτω ἀπὸ ἓναν τίτλο θέλω νὰ φανερώσω μιὰ πραγματικότητα καὶ ἓνα κενό. Μιὰ πραγματικότητα καὶ ἓνα κενό τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας, πού, παρά τὸν πληθωρισμὸ τῆς —λόγων, σκέψεων, ἀναγκῶν, ἐπιθυμιῶν, προϊόντων— παραμένει ἀγευστὴ Πατερικῆς σοφίας, γνώσεως, ἐμπειρίας, τροφῆς καὶ τρυφῆς. Συνεχίζοντας ἴσως ἀρχαῖες συνήθειες, τίς ὁποῖες οἰκτῖρει ὁ Πλάτων, θρίσκειται σχεδὸν πάντα στραμμένη (καί, φυσικά, κομμάτι ἀλλοιθωρη) πρὸς τὰ ἔξω, ἀπασχολημένη μὲ τίς διαταγές, τίς ἐπιταγές, τίς μὸδες, τίς θεωρίες καὶ τίς ἀνακαλύψεις πού γίνονται ἐκτός Ἑλλάδος, ἐλκόμενη πάντα ἀπὸ μιὰ ἐκκωφαντικὴ πραγματικότητα τοῦ κόσμου καὶ ὄχι τοῦ Πνεύματος. Τοῦ Πνεύματος, ὅπως προσδιορίστηκε καὶ ἔλαμψε σέ ἄλλες ἐποχές, γιὰ τίς ὁποῖες θέλει νὰ περηφανεύεται ὅτι τίς κληρονομεῖ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἀγίου Πνεύματος πού ἀφορᾷ μιὰ τεράστια πνευματικὴ παράδοση, πνευματικότητα καὶ ἐμπειρία, ὅπου μέσα τῆς παρουσιάζονται φωτοφόρα τὰ πρόσωπα τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ ρωτήσῃ: «πῶς γίνεται νὰ μετέχω μιᾶς πνευματικῆς παράδοσης πού ἀγκάλιασε Ἀνατολή καὶ Δύση καὶ νὰ ἀγνοῶ τοὺς στυλοβάτες αὐτῆς τῆς παράδοσης; Γιατί, βέβαια, δὲν μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ γνώση καὶ οικειώση ἢ ἐξειδικευμένη σπουδὴ πού γίνεται σέ ὀρισμένες θεολογικὲς σχολές, τῆ στιγμῆ μάλιστα πού καὶ ἐκεῖ ἀκόμη τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τοὺς Πατέρες εἶναι περιορισμένο ἢ προσεγγίζεται πρὸς πολὺ λογοκρατικὰ καὶ ἀναλυτικὰ παρά ἐμπειρικὰ καὶ συνθετικὰ. Οὔτε μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ γνώση καὶ οικειώση ὁ συναισθηματικὸς τρόπος εὐσέβειας μὲ τὸν ὁποῖο μετέχει στὴν Ἐκκλησία τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Τί γίνε-

ται λοιπόν; Τί μπορεῖ νὰ εἰπωθεῖ σχετικὰ; Τί ἀπαντήσεις μποροῦν νὰ δοθοῦν;

Τὸ πρῶτο πού πρέπει νὰ εἰπωθεῖ εἶναι ὅτι ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία ὑπέστη καὶ ὑφίσταται καταγισμό γνωστικῆς θεώρησης τῆς ζωῆς, ἐννοῶ θεώρησης πού ἐδράζεται σέ μιὰ ὅποια γνώση καὶ ὄχι σέ πνευματικὰ ἐδραιωμένη Πίστη. Τὸ δίδυμο λόγος - πίστη, πού συνιστοῦσε ἐμπειρικὴ πραγματώση τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, μὲ πρῶτη τὴν πίστη καὶ ὄχι τὸν λόγο καὶ ἀκόμη πρῶτο τὸ γεγονός τῆς Ἐνανθρώπισης καὶ τὸ φῶς πού ἐκπέμπεται ἀπὸ τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ - ἀνθρώπου, ἔχει σκοτισθεῖ ἐν μέσῳ τοῦ πληθωρισμοῦ πληροφοριῶν καὶ ἐγκυκλοπαιδικῶν γνώσεων, συνοδείᾳ καὶ ἄφθονου ἐλληνικοῦ συναισθηματισμοῦ, ἀπὸ τὴν μία πλευρά, καὶ ἐν μέσῳ πληθωρισμοῦ ἐξειδικευμένων γνώσεων καὶ ἐιδικῆς ἀμερικανο-αγγλο-γαλλο-γερμανικῆς κουλτούρας, ἀπὸ τὴν ἄλλη. Ταυτόχρονα ἡ Ἐκκλησία εἶτε ὡς μυστήριον εἶτε ὡς ἱστορικὸς θεσμός, ἢ καὶ τὰ δύο, ἔχει σπρωχθεῖ στὴ γωνία καὶ ἀφορᾷ μιὰ ἐξειδικευμένη (καὶ αὐτὴ) θρησκευτικὴ πλευρὰ τῆς ζωῆς, γιὰ νὰ ἀφήσῃ τὸ πεδίο ἐλεύθερο στὴν πλήρη... ἀπελευθέρωση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας ἀπὸ κάθε καταδυνάστευση παραδοσιακῆ, μεταφυσικῆ, ὑπερβατικῆ καὶ, βεβαίως, Πατερικῆ.

Γιατί, ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες, οἱ Πατέρες μᾶς πιέζουν, μᾶς ζορίζουν, μᾶς ὑποβάλλουν τὸ εὐαγγελικὸ «εἰσελθε διὰ τῆς στενῆς πύλης», μᾶς περνοῦν ἀπὸ κόσκινο γιὰ νὰ καθαρίσουμε ἀπὸ τὰ μολέματα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ περιττά, γιὰ νὰ γίνουμε τελικὰ καινοὶ - καινούργιοι ἄνθρωποι.

Οἱ Πατέρες ἔχουν ἐντελῶς ἄλλη ἀντίληψη καὶ αἴσθηση τῆς ἐλευθερίας ἀπὸ μᾶς. Πιστεύουν, ἀκολουθώντας τὸ Εὐαγγέλιον καὶ τὸν Παῦλον, ὅτι ἡ σημαντικὴ ἀπελευθέρωση εἶναι ἡ ἀπελευθέ-

ρωση από τὰ πάθη, ἡ λύτρωση ἀπὸ τῆς ἀρρώστιας καὶ τὰ «παρὰ φύσιν» τοῦ ἀνθρώπου, αὐτὰ δηλαδή πού κουβαλάει ὡς νὰ συναντηθεῖ προσωπικά μὲ τὸν Λόγο πού ἐνανθρώπησε.

Πιστεύουν πὼς ἡ ἀληθινὴ ἐλευθερία εἶναι ὁ περιορισμὸς τῆς βαρύτητας ἐδῶ στὴ γῆ — ὄχι στὸ διαστημόπλοιο — ἡ ἐκπνευμάτωση τοῦ ἀνθρώπου ἔτσι πού νὰ γίνῃ «πουλί» καὶ νὰ πετάξῃ ἔξω ἀπὸ τὰ σχήματα «τοῦ κόσμου τούτου», τοῦ παλαιοῦ ἑαυτοῦ του καὶ τῆς ἀπέραντης κοσμικῆς ἀντάρας πού τὸν ζώνει ἀπὸ παντοῦ, εἴτε ὡς «πλανητικὴ σκέψη» (Ἀξελός) εἴτε ὡς «διάδικτυο» ἢ ὡς κοινὴ δημοσιογραφία.

Πιστεύουν πὼς δύο πράγματα ἔχουν σημασία: ἡ ἀγάπη γιὰ τὸ Θεὸ καὶ ἡ ἀγάπη γιὰ τὸν πλησίον καὶ πὼς τὸ ἓνα δέν πάει χωρὶς τὸ ἄλλο, ζεῦγνυνται καὶ ἐνώνονται καὶ εἶναι ὅπως τὸ ζευγάρι «εἰς σάρκα μίαν». Μὰ ὡς νὰ πραγματώσει στὸ ἀκέραιο ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς τῆς ἀγάπης ἀπαιτεῖται μιὰ ἄσκηση ζωῆς, μιὰ πορεία, μιὰ πάλη μὲ τὸν ἑαυτό μας πού ναρκισσεύεται, πού ἐγωπαθεῖ, πού ταλαντεύεται, πού διστάζει, πού ἀλαζονεύεται, πού φυσιοῦται, πού ἀκηδιᾷ (ἀπὸ τὸ ἀκηδιᾷ = νέκρωση ψυχῆς - ἀγκύλωση).

Δέν εἶναι ἄμοιροι οἱ Πατέρες οὔτε τῆς πολὺ πῖο ὕστερης μαρξιστικῆς περιπλάνησης καὶ προσήλωσης στὰ οἰκονομικὰ ζητήματα οὔτε τῆς φροῦδικῆς λιμπιντολογίας καὶ ψυχολογίας. Ἄλλωστε, ὁ ἀπόστολος Παῦλος ἔχει σὲ μιὰ φράση κλείσει ὅλα τὰ «ἐν τῷ κόσμῳ» ζητήματα τοῦ ἀνθρώπου — αὐτὰ πού δέν τὸν ἀφήνουν νὰ «πετάξῃ» — ὅπου λέει: «οἱ δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν ἐμπίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ παγίδα καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς ἀνοήτους καὶ θλαβεράς, αἵτινες βυθίζουσι τοὺς ἀνθρώπους εἰς ὄλεθρον καὶ ἀπώλειαν· ῥίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία» (Πρὸς Τιμ. Α΄ 6,9-10). Ὅσο γιὰ τὴν μοναδικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ Ἰακώβου, διαβάζουμε ἐκεῖ μιὰ διατύπωση πού μόνη της συνιστᾷ ὀλόκληρη θεολογία ζωῆς:

«Μηθεὶς πειραζόμενος λεγέτω ὅτι ἀπὸ Θεοῦ πειράζομαι· ὁ γὰρ Θεὸς ἀπείραστός ἐστι

κακῶν, πειράζει δὲ αὐτὸς οὐδένα. Ἐκαστος δὲ πειράζεται ὑπὸ τῆς ἰδίας ἐπιθυμίας ἐξελεγκόμενος καὶ δελεαζόμενος· εἴτα ἡ ἐπιθυμία συλλαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει θάνατον» (Ἰακώβου 1, 13-16).

Ὁ νεώτερος πολιτισμὸς, κυρίως μέσα ἀπὸ τὸ ρεῦμα τοῦ Διαφωτισμοῦ¹, ἔκοψε ὅλες τῆς γέφυρες πρὸς τὰ πάνω καὶ πρὸς τὰ μέσα καὶ μετέτρεψε τὸν ἄνθρωπο σὲ αὐτάρκη κάτοικο ἐνός αὐτονόητου κόσμου πού νομίζει πὼς ἡ ζωὴ εἶναι βιολογικὸ γεγονός καὶ ἄλλο τόσο ὁ θάνατος. Τὸ χειρότερο εἶναι πὼς ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς νομίζει ὅτι σὲ ὅλες τῆς ἐποχῆς συνέβαινε περίπου τὸ ἴδιο. Δέν χρειάζεται φιλοσοφία γιὰ νὰ καταλάβουμε γιὰτί ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος ὀπλίστηκε μὲ τὴν Τεχνολογία καὶ ἄρχισε ἀμειλικτὸ ἀγῶνα ἐναντία στὴ φύση-κτίση. Οὔτε χρειάζεται θεολογία γιὰ νὰ καταλάβουμε ὅτι ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία εἶναι πολὺ πῖο κοντὰ σ' αὐτὴν τὴν εἰκόνα τοῦ ἀνθρώπου παρά στὸ «κατ' εἰκόνα» τῶν Πατέρων πού ὀδεύει στὴν ὁμοίωση.

Ἄς ἀπαλλαγούμε τοῦλάχιστον ἀπὸ αὐτὴν τὴν τρομερὴ ὑποκρισία πού χαρακτηρίζει τὴν κοινωνία μας. Ἄς παραδεχθούμε ὅτι τοὺς Πατέρες καὶ ὀλόκληρη τὴν χριστιανικὴ παράδοση στίς ἀυθεντικὲς καὶ γνήσιες ὄψεις τῆς δέν τὴν θέλουμε παρά γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τοὺς ἰδιοτελεῖς σκοπούς μας: πολιτικούς, οἰκονομικούς, συναισθηματικούς ἀκόμη καὶ θρησκευτικούς.

Οἱ Πατέρες κηρύττουν τὴν νίκη πάνω στὸν κόσμο. Ἄν αὐτὸ τὸ χωνέψουμε καὶ τὸ κάνουμε πράξη καὶ μέριμνά μας, τότε μπορούμε νὰ μιλήσουμε γιὰ τὴ σχέση τῆς ἐλληνικῆς κοινωνίας μὲ τοὺς Πατέρες ἢ γιὰ τὴν ἀναζήτηση αὐτῆς τῆς σχέσης. Τὰ ὑπόλοιπα, ὅπως λέγαν οἱ παλιοί, εἶναι «ἐκ τοῦ πονηροῦ».